

การถอดบทเรียนแปลงใหญ่

แปลงใหญ่ข้าว ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
แปลงปี 2562 รหัสแปลง 52 ชนิดสินค้า ข้าว ผลการจัดชั้นคุณภาพ B

1. ความเป็นมาก่อนเป็นแปลงใหญ่

แปลงใหญ่ข้าว ตำบลนครหลวง เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลนครหลวง ที่ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตต่ำ ราคาข้าวไม่สามารถกำหนดได้เอง เกษตรกรมีรายได้ต่ำ ชาวนาส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้และความเข้าใจในกระบวนการผลิต จึงได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่สนใจในกระบวนการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต มารวมตัวกันและร่วมกันบริหารจัดการและวางแผนการผลิตในระบบของกลุ่มปรับเปลี่ยนแนวคิดและการปฏิบัติของเกษตรกร ในการลดต้นทุนการผลิต มีแปลงเรียนรู้ และการบริหารจัดการด้านเงินทุน

2. สถานการณ์

แปลงใหญ่ข้าว ตำบลหนองปลิง มีพื้นที่ 1,190.75 ไร่ สมาชิก 50 ราย ผลผลิตเฉลี่ย 861 กิโลกรัม / ไร่ ต้นทุนเฉลี่ยอยู่ที่ 5,253 บาท / ไร่ และสมาชิกเป็น Smart Farmer จำนวน 15 คน และมีดำเนินการบริหารจัดการภายในกลุ่มด้วยตนเอง โดยมีนายสาคร ข้าศรีพงษ์ ประธานแปลงใหญ่ข้าวตำบลนครหลวง เป็นผู้จัดการแปลง

3. เป้าหมายการพัฒนา 5 ด้าน

3.1 การลดต้นทุนการผลิต

ลดต้นทุนการผลิต โดย

1. การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน
2. ใช้สารชีวภัณฑ์แทนการใช้สารเคมี
3. ลดอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์

3.2 การเพิ่มปริมาณผลผลิต

รวมกลุ่มสมาชิกเพื่อวางแผนการผลิตข้าว และสำรวจความต้องการในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ ทำให้ได้เมล็ดพันธุ์ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด มีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อให้ตรงตามความต้องการของพืช สนับสนุนให้สมาชิกการนำสารชีวภัณฑ์เข้าใช้ในขั้นตอนการผลิต ใช้ฮอร์โมนไข่ช่วยบำรุงให้ผลผลิตมีคุณภาพ น้ำหนักดี และปรับเปลี่ยนวิถี เพื่อลดการเผาหลังการเก็บเกี่ยว

3.3 การพัฒนาคุณภาพผลผลิต

จัดซื้อเมล็ดพันธุ์ในแหล่งที่เชื่อถือได้ มีการส่งจองเมล็ดพันธุ์กับกรมการข้าว พัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้คุณภาพปลอดภัยตรงตามความต้องการตลาด ส่งเสริมการขอการรับรอง GAP ข้าว และมีการแปรรูปผลิตข้าวสารบรรจุถุงจำหน่าย ตลาดชุมชน และตลาดออนไลน์

3.4 การตลาด

ผู้จัดการแปลง/เกษตรกรสมาชิก วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนา เพื่อให้การผลิตในแปลงใหญ่สามารถเชื่อมโยงถึงการตลาด รักษาคุณภาพของผลผลิตและเชื่อมโยงความต้องการข้าวกับโรงสีเอกชน ร่วมกันจัดทำแผนการตลาด/การซื้อขาย

3.5 การบริหารจัดการ

คณะกรรมการและสมาชิก มีการประชุมวางแผนและบริหารจัดการ (คน/พื้นที่/สินค้า) ร่วมกันบริหารจัดการน้ำให้เหมาะสมและสนับสนุนการรวมกลุ่มชุมชนผลิตข้าวให้เข้มแข็งเพื่อจะได้มีอำนาจต่อรองกับตลาดได้

4. การขับเคลื่อนการดำเนินงาน

กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวมีแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และสมาชิกกลุ่มด้วยตนเอง และมีการให้ความรู้จากศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ศูนย์ดินปุ๋ยชุมชน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ เช่น ศูนย์วิจัยข้าว สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน นอกจากนี้ยังมีการประชุมแปลงใหญ่ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดร่วมกับงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัด ในการขับเคลื่อนและดำเนินการร่วมกัน ส่งเสริมการไถกลบตอซัง และปลูกปอเทือง ใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน โยส่งเสริมใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้นเพื่อช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน รวมทั้งการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ประสานงานกับหน่วยงานในท้องที่และกรมชลประทานเพื่อจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการทำการเกษตร และการเพิ่มช่องทางการตลาด ส่งเสริมการแปรรูปผลิตข้าวสารบรรจุถุงจำหน่าย ตลาดชุมชน และตลาดออนไลน์

5. การสนับสนุน

กลุ่มแปลงใหญ่ข้าวตำบลนครหลวง ได้เข้าโครงการยกระดับแปลงใหญ่ข้าว ได้รับการสนับสนุนเครื่องจักรกล เช่น เครื่องสูบน้ำ รถแทรกเตอร์ ฯ และได้รับสนับสนุนโครงการเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) ดอกเบี้ยในอัตรา 100 บาท ต่อเงินทุน 1,000,000 บาท

6. ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย

6.1 การลดต้นทุนการผลิต

รวมกลุ่มสมาชิกเพื่อวางแผนการผลิตข้าว และสำรวจความต้องการในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ สนับสนุนให้สมาชิกการนำสารชีวภัณฑ์เข้าใช้ในขั้นตอนการผลิต ลดต้นทุนการผลิต จาก 6,115 บาท/ไร่ เป็น 5,253 บาท/ไร่ (ลดลงคิดเป็นร้อยละ 14.09)

6.2 การเพิ่มปริมาณผลผลิต

สนับสนุนให้สมาชิกมีการตรวจวิเคราะห์ดิน และมีการนำสารชีวภัณฑ์เข้าใช้ในขั้นตอนการผลิต และเพิ่มผลผลิตข้าว จาก 782 กิโลกรัม/ไร่ เป็น 861 กิโลกรัม/ไร่ (เพิ่มคิดเป็นร้อยละ 9.96)

6.3 การพัฒนาคุณภาพผลผลิต

มีผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงจำหน่าย ตลาดชุมชน และตลาดออนไลน์

6.4 การตลาด

สมาชิกแปลงใหญ่ข้าวตำบลนครหลวงมีการเชื่อมโยงการตลาดและจัดทำแผนการตลาด/การซื้อขายร่วมกัน

6.5 การบริหารจัดการ

มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน และสามารถวางแผนและบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมและสนับสนุนการรวมกลุ่มชุมชนผลิตข้าวให้เข้มแข็ง

7. ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

7.1 ด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตจากการรวมกลุ่มเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว และสารเคมีได้ ทั้งเพิ่มปริมาณผลผลิต ผลผลิตมีคุณภาพดี จำหน่ายได้ราคาสูงและมีกำไรมากขึ้น

7.2 ด้านสังคม

เกษตรกรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน ทั้งทางด้านการผลิต และเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรม ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และช่วยยกระดับสินค้าทางการเกษตรให้มีมูลค่าสูงขึ้น

7.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมี ลดการเผาในพื้นที่ทางการเกษตร ลดมลพิษทางอากาศ และมีการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ เช่น ฟาง เพื่อใช้ในการเลี้ยงสัตว์ และการนำมาหมักดิน

8. ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และยั่งยืน

ศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม ผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง และสมาชิกมีความสามัคคี มีความสนใจใฝ่รู้ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

9. ปัญหา อุปสรรค

ตำบลหนองปลิง เป็นพื้นที่ที่อยู่ส่วนปลายของคลองส่งน้ำ จึงมีปัญหาขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่วางไว้

10. แผนการพัฒนาที่กลุ่มได้วางไว้ต่อไป (เช่น ด้านบุคลากร, ด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์, ด้านการตลาด หรือ ด้านอื่นๆ)

การสื่อสารระหว่างกันภายในกลุ่มอาจส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันในบางโอกาส ควรมีการพูดคุย ร่วมกันภายในกลุ่มอย่างเป็นกิจลักษณะ ซบงปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีการปรับเปลี่ยน จากการที่มีสมาชิกเสียชีวิต ย้ายที่อยู่อาศัย สูงอายุจึงเลิกทำการเกษตร กลุ่มจึงมีการวางแผนที่จะรับสมัครใหม่และจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

11. ข้อเสนอแนะ คำแนะนำเพิ่มเติม

สมาชิกภายในกลุ่มควรเคารพข้อตกลงร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาของกลุ่มต่อไป

12. ภาพถ่ายกิจกรรม (5 – 6 ภาพ พร้อมคำบรรยายใต้ภาพ)

1.ประชุมคณะกรรมการแปลงใหญ่

2. การทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง

3. การผลิตฮอร์โมนไข่

4. การผลิตสารชีวภัณฑ์

แนวทางและประเด็นในการถอดบทเรียน

ประเด็น	คำอธิบาย/รายละเอียด
1. ความเป็นมาก่อนเป็นแปลงใหญ่	พืชที่ปลูก สภาพการผลิต การตลาด ปัญหาต่างๆ ทำไมจึงเข้ามาดำเนินงานในรูปแบบแปลงใหญ่
2. สถานการณ์	พื้นที่ สมาชิก ผลผลิต ต้นทุน รายได้ การได้รับความช่วยเหลืองบประมาณ ฯลฯ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันอย่างไร
3. เป้าหมาย (5 ด้าน)	ตั้งแต่แปลงปีที่ 1 ถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดอย่างไร
4. การขับเคลื่อนการดำเนินงาน	กลไกการบริหารงานของกลุ่ม การบูรณาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
5. การสนับสนุน	เช่น เครื่องมือทางการเกษตร การตลาด งบประมาณ มาจากแหล่งไหน ทำอย่างไรถึงได้มา มีการบริหารจัดการอย่างไร
6. ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย	ผลลัพธ์ที่ได้ในแต่ละเป้าหมายเป็นอย่างไร ทำอย่างไรถึงได้ตรงตามเป้าหมาย
7. ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร	ด้านเศรษฐกิจ (การทำเทคโนโลยี งานวิจัยมาปรับใช้) ด้านสังคม (ทั้งสมาชิกในกลุ่มและเพื่อนบ้านใกล้เคียง) ด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของแปลงใหญ่
8. ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ	อะไรที่ทำให้กลุ่มอยู่ได้ และสามารถดำเนินการได้จนถึงปัจจุบัน มีหลักหรือแนวทางการบริหารจัดการอย่างไร
9. ปัญหา อุปสรรค	ปัญหา อุปสรรค ที่กลุ่มได้ประสบมีอะไรบ้าง ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหอย่างไร ผลการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร
10. แผนการพัฒนาที่กลุ่มได้วางไว้ต่อไป (เช่น ด้านบุคลากร, ด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์, ด้านการตลาด หรือ ด้านอื่นๆ)	กลุ่มได้วางแผนที่จะพัฒนาด้านไหนต่อ และมีวิธีการดำเนินงานอย่างไร
11. ข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่างๆ	สิ่งที่ฝากไว้สำหรับกลุ่มแปลงใหญ่ในอนาคตจะต้องดำเนินการเอง โดยไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ